

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticvm

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

VIII. De Litis Expensis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62656)

magis expedita, minusque debitori dam-
nosa esse videtur, Perez in C. de Execut.
rei judic. n. 13. qui hac de re plura dabit
cum cæteris Legittis.

ARTICULUS VIII.

De Litis Expensis,

SUMMARIUM.

131. Expensa litæ quadam Voluntaria,
alia Necessaria,
132. Et istarum quatuor classes sunt.
133. In judicio succumbens à Volunta-
riis excusatur.
134. Necessarias præstat, si temerè oo-
ram judice,
135. Vel coram arbitro litigavit:
136. Etiam si renuntiavit litæ, vel temerè
litigantis sit heres,
137. Et victus sit in judicio Crimi-
nali:
138. Nisi ad panam sanguinis sit actum.
139. Expensa ferè non præstatur, nisi
taxata à judice, & juramentò
confirmata sint.
140. Ab iis victum excusat justa causa
litigandi:
141. Cujusmodi varia sunt.
142. In dubio justam litigandi causam
habuisse victus non præsumitur,
143. Licet de calumnia juraverit,
144. Præsertim, si victus sit in instan-
tia secunda:
145. Nisi justam causam habuisse pro-
betur,
146. Aut vicerit in instantia prima,
147. Vel quoad articulum aliquem justè
litigavit.
148. Advocato, in propria causa vin-
centi, interesse:
149. Non etiam litis expensa ad judi-
cantur.

150. In expensis non petitis victum con-
demnare judex potest: non tene-
tur.
151. Petitis & non adjudicatis de suo
præstat.
152. Peculiaris actio pro expensis vi-
ctori non competit,
153. Nisi ex contractu vel delicto de-
bita sint,
154. Condemnatus in expensis litis non
teneatur ad damna & interesse:
155. Nisi condemnatus sit ratione con-
tumacia vel retardati Processus.
156. Expensarum per sententiam desin-
itivam facta taxatio non à
prima,
157. Sed à secunda instantia judice re-
vocari potest.

EXpense, quæ in litis ingressu & 131.
prosecutione fiunt, vel Volunta-
riæ vel Necessariæ sunt. Vo-
luntariæ, sive, ut etiam nuncupan-
tur, Delicatae sunt, quæ in litem, causâ
non exigente, fiunt: ut sunt sumptus iti-
neris solitò majores, liberales donatio-
nes victoriæ obtinendæ spe in ipso litis
principio collatae in advocatos, annuæque
salaria pro litis progressu ipsis constitu-
ta &c.

Necessariæ verò, sive, ut e. Cum di- 132.
lecti 6. ad finem, de Dolo & Contum. vo-
cantur, Legitimæ & moderatæ expensæ
sunt, sine quibus juxta Curiarum morem
factis lis expediri commodè non potest,
Haunold. Tom. 5. de J. & J. tract. 5. à
n. 170. ubi cum Speculat. Tit. de Expensis
§. 6. n. 21. & Gaill. Lib. 1. Prædic. ob-
servat 151. à n. 2. hujusmodi expensarum
quatuor classes constituit. Prima con-
tinet sumptus, qui fiunt ad instruendum
Processum: ut sunt, quæ advocatis pro
concipiendis libellis, faciendis aliis scri-
pturis & productis, ad ipsam causam per-
tinentibus

Z z z

tinentibus

inentibus: quæ procuratoribus ad partium jura scripto & voce proponenda & exhibenda: quæ Notariis & similibus pro conficiendis instrumentis, aut Cancellariæ pro reddendis processibus, pro copiis Actorum & aliis scripturis necessariis, & ad causam principalem immediate spectantibus, dantur. Secundam constituunt, quæ fiunt pro examine & cibus testium, detractis, quæ insumpsissent domi, & computatis etiam lucris, quæ domi percepissent, & testificationis occasione omittente sunt coacti. Ad tertiam pertinent sportulæ, quæ iudicibus delegatis & aliquando Ordinariis, certum salarium non habentibus, non tanquam munus, sed tanquam merces & laboris suscepti compensatio dantur, quarum mentio fit *Novell. 82. cap. 9.* ubi hujusmodi sportulis modus præscribitur. Quarta complectitur sportulas, quæ executoribus, apparitoribus, nunciis dantur, *l. 1. C. de Sportul. & sumptibus &c.* Quod præmissis

33. Certum est, victum in judicio præstandas victori expensas merè Voluntarias & delicatas non teneri, neque in iis à iudice condemnandum, ex mente *citr. Gaill. n. 11. Haunold. n. 172. & Eminenti. de Luca de Judiciis disc. 38. n. 17.* cum enim tales expensæ ad causæ instructionem & litem prosecutionem necessariæ non sint, eas, qui fecit, sibi imputare debet.

34. Dubium ergo solum est de Necessariis. Quas victori præstandas à victo, & hunc ad earum solutionem illi condemnandum, Regula instar statui & desumi solet. Primo ex *l. Properandum 13. C. de Judiciis*, cujus §. 6. relata Imperialis definitio est, *Seve autem alterutrâ parte absente, sive utraq; presente lit fuerit decisa, omnes iudices fecerant, victum in expensarum causam victori esse condemnan-*

dum, quantum pro solitis expensis litium iuraverit: non ignorantes, quod si hoc prætermiserint, ipsi de proprio hujusmodi pene subiacent, & reddere parti se coarctabuntur. Secundo ex *c. Finem 5. de Dolo*, ubi Innocentius III. statuit, ut, postquam intentionem suam altera pars fundaverit, reliqua ad solvendas alteri parti moderatas expensas, si in probatione defecerit, condemnentur. Tertio ex *c. Calumniam 4. de Pavis*, quod relatus Alexander III. dilertè præcipit; ut de cætero in causis pecuniariis victus victori in expensis condemnentur. Quarto ex ratione; cum enim victus movendò litem, eamve sibi motam subeundò immediata & finalis causa sit, propter quam victor expensas in litem fecit, æquum omnino iustumque est, ut eas resarciat. *arg. c. fin. de Injuriis & damno dato. Quinto demum ex stylo Curie Romanæ, in qua rei condemnationem in expensis processus, etiam si iustam causam litigandi habuerit, semper fieri, cum Baldo in Auth. & generaliter C. de Episc. & Cleric. n. 91. & Jafone in l. Properandum 13. §. 6. cit. n. 7. testantur cit. Speculat. §. 1. n. 4. ad finem, Cassador. Decis. 13. de Rescript. n. 2. Gonzalez in Reg. de Annali 9. 41. & novissimè cit. de Luca n. 7. quem Romanæ styli etiam aliarum Curiarum præxis esse receptum, notat Petr. Barbola in l. Eum, quem temerè 79. pr. ff. de Judiciis num. 62.*

Verùm Regula hæc, sive Jus, sive ratio & frequentior Curiarum præxis spectatur, nequaquam perpetua, atque; ut ejus generaliter conceptæ rigor ex litigantibus in judicio victis non paucos indebitè gravet, constitutò inter eos discrimine, temperanda & reducenda est ad æquitatem; ut

Primo quidem victori in expensis litem Necessarius condemnandus sit victus, qui, cum

qui, cum iustam litigandi causam non haberet, litem temerè suscepit. Temerè autem litigare dicitur non dolo & malitia, ut calumniatores solent: sed, qui imprudenter & inconsultò, hoc est, debita diligentia non adhibita & sine prævio causæ examine, consilioque adversario litem movit, aut ab eo sibi motam suscepit, ut cum Panormit. in c. Finem cit. n. 21. & Bartolo in l. Eum, quem temere cit. n. 2. docent Pacianus Lib. 2. de Probat. cap. 25. n. 78. Menoch. de Arbitr. casu 194. n. 29. & cit. Barbosa à n. 3. & num. 10. ubi tanquam temere litigantem adversario in expensis plerumque condemnandum, ait, qui oblatum libellum mutavit: qui Peritorio, quod intentarat, suspensò ad Possessorium transit: qui personam, cui reverentia debetur, sine venia & Prætoris iussu in jus vocavit, contra l. Generaliter 13. ff. de In jus voc. Huiusmodi autem temerariū multoq; magis calumniosū litigatorem victori in expensis condemnandum, ad eumque pro Regula allegata Jura restringenda, evincunt l. Eum, quem temerè cit. §. 1. Instit. de Pena tem. litig. & c. Calumniam cit. quorum textuum primi pr. relatum Ulpiani responsū est, Eum, quem temerè adversarium suum in jus vocasse constitit, viatica litisque sumptus adversario suo reddere oportebit: Secundi verò, Hec autem Imp. vuli, Ut improbus litigator damnatum & impensas litis inferre adversario suo cogatur: postremò laudatus Alexander III. Sacris, sive Canonicis institutis consonare ait, sanctionem Imperialem, Quæ calumniam & audaciam temerè litigantium condemnandò in expensis comprehendit.

135 Atque hōc modò restricta Regula ex communi DD. sententia procedit Primò in temerario litigatore coram arbitro compromissario; quia arbitria redacta sunt ad normam & similitudinem judici-

orum, l. 1. ff. de Recept. Arbitr. Jason in cit. §. 6. n. 1. & Speculat. Tit. de Arbitris §. 7. n. 73. Secundò in eo, qui renuntavit liti; nam & hic condemnandus est in expensis, saltem factis ante renuntiationē, quam facere, invitò adversariò, non potest, cit. Jason. n. 2. & Bellamera Decis. 14. à n. 1. Tertio in temerarii litigatoris hærede; quia ad hunc liti instantia transit cum omnibus cohærentibus, ac proinde etiam cum refectione temerariæ litis expensarum, cit. Jason. n. 2. nisi defunctus in eas condemnatus esset propter contumaciam; cum enim ista sit de lictum, l. Omni 6. §. 2. ff. de Re milit. ex quo cum hæres non teneatur, §. His autem 9. Instit. de L. Aquil. & §. 1. Instit. de Perpet. & temp. act. ad contumaciæ expensas præstandas non obligatur l. Unic. §. fin. ff. Si quis jus dic. non obtemp. Quarto in temerario litigatore in iudicio Criminali, l. fin. C. de Fruct. & lit. expens. ut actor in objecti Criminis probatione deficiens generaliter: reus autem succumbens tum demum in expensis condemnandus sit, cum ei nulla Sanguinis, vel Corporis afflictiva pœna irroganda venit: non etiam, cum tali est afficiendus; quia in expensis litis condemnatio fit propter temerariam susceptionem litis, l. Eum, quem temerè & c. cit. reus autem in causa Criminali, ad Sanguinis aliumve Corporis afflictivam pœnam vergente, etiam si causam injustam præsumentur; cum ei quòvis modò sanguinem suum tueri ac defendere sit permissum, l. 1. ff. de Bonis eor. qui ante sent. morr. ut adeò eum, cum de sanguinis pœna imponenda agitur, ad expensarum refectionem condemnandum, negent Baïard. ad Clari §. fin. q. 62. n. 10. Wefenbec. in pr. Instit. de Publ. jud. num. 11. Modest. Pictor, p. 4. q. 11. à n. 5. & cit. Berlich. p. 4. Concl. 19. n. 38.

Secundò

239. Secundò, litigator etiam temerarius ad expensarum refectionem condemnandus non est, antequam victor expensas fecerit liquidas, easque probarit, *l. Sanctissimus 15. C. de Penis*: & parte, sive litigatore victò citatò, iudicis moderatione taxatis minores se non fecisse, juramentò confirmarit, *Auth. Post iusjurandum C. Rubr. cit. & Novell. 82. cap. 10. cit. Gaill. Observat. 151. n. 11.* Quod salubriter constitutum est partim; ne sumptuum æstimatione immodicà pars victa plus iusto gravetur; partim verò; ut via periculis obstruatur, ut de Contumaciâ expensis dictum est *Tit. 14. n. 42.* Qua in re tamen duo notanda sunt. Primum est, in expensis judicialibus, ubi earum certa taxa constituta est, easque necessariò & verè erogatas victor probarit, victum usque ad probatæ quantitatis tertium sine iudicis taxatione condemnandum, *Carpzovius Forens. Constit. 31. definit 8.* Alterum plurium Curiarum praxi in expensis legitime probatis & iudicis moderatione taxatis victum condemnari: etiamsi victoris juramentò non fuerint confirmatæ, *citt. Berlich. num. 69. & Haunold. n. 175.*
240. Tertio, in litis expensis victori condemnandus victus per se non est, quando justam litigandi causam habuit, *arg. l. Qui solidum 78. §. 2. V. Nec aliud. ff. de Legat. 2. Glossa in c. Finem cit. V. Expensar. ubi Panormit. n. 22. Jalon in cit. §. 6. n. 3. Covarr. Practic. cap. 27. n. 3. Menoch. de Arbitr. casu 177. n. 1. & cit. Gaill. Observat. 152. n. 3.* Ratio est; quia litis expensarum resectio in iudicio victis iure imposita est in pœnam temeritatis, *l. Eum, quem temere cit. is autem, qui justam litigandi causam habuit, temerè non litigavit, quamvis auctori succubuerit.*
241. Quænam autem iusta litigandi & à

resectione expensarum excusantes causas sint, iure neque, ut de exheredatione causis, expressum in specie, neque generali Regulâ definitum; atque idcirco relinquendum est prudentiæ & arbitrio iudicis, de iis ex causarum & personarum in iudicio victarum qualitatibus aliisque circumstantiis coniciendis ac pronuntiatis, *citt. Panormit. n. 25. Jalon n. 7. Menoch. n. 2. & Haunold. n. 182.* qui pro aliqua iudicium & arbitratorum instructione complures ejusmodi causas enumerant, & esse censent. Primò, si victus pro se habuit opinionem unius vel alterius Doctoris Classici, aut alias Juris scientiâ excellentis, saltem, si illa verisimili ratione nitatur, & aliorum DD. torrenti non obluetur. Secundò, si victus, antequam subiit iudicium, super causa sua consuluit Jurium peritos, habentem duos, aut Collegium eorum, hique Responsò super ea conceptò reddidit, tanquam justam approbavit: uti & si plures fide digni viri, ipsum justam causam fovere, asseverarunt, idque victus in iudicio probavit. Tertio, si Jura pro & contra litigatorem militantia ambigua eorumque pugnantes itaque varii intellectus sint; ut, quis communis & frequentiori vel meliori DD. calculò approbatus sit, non facile cognoscatur. Quarto, si victus intentionem vel exceptionem suam semiplenè probavit in causa, in qua ad juramentum Suppletorium se admittendum potuit sperare. Secus esset, si tale juramentum vel causa non admisit, vel id sibi deferendum sperare non potuit; cum tali casu, se propter insufficientis probationis inopiam vincendum, potuerit ac deberit prævidere. Quintò, si intentionem vel exceptionem suam probavit testibus, qui tanquam excommunicati, falsi criminis rei &c. sunt reprobat; vel, qui aliter deposuerunt in iudicio

judicio, quàm extra hoc rem se habere
 jaclarunt. Sextò, si actor sibi debitò
 plus petiit. Septimò, si victus litem su-
 perioris vel Papæ aut alterius Principis
 jussu suscepit. Octavò, si victus ad lu-
 sciendam litem inductus fuit probabili,
 & aliter, quàm per calumniæ juramen-
 tum, probatâ ignorantia: sicut esset, fi-
 llii, qui in patris sui defuncti arca reperit-
 set instrumentum debiti, quod solum
 fuisse ipse ignoravit; cùm, qui alteri suc-
 cedit, justam ignorantiam habere videat-
 ur, *l. fin. ff. Pro suo, & Reg. Is, qui in jus*
46. in 6. Nonò, si actor debitorem de
 solutione non interpellatum in jus vocari
 petiit, & reus comparens debitum confiteat-
 ur, seque ad solutionem paratum
 profiteatur; quia condemnatio in expen-
 sis evitari ab actore facillè potuit extraju-
 diciali interpellatione debitoris pro so-
 lutione. Decimò, si victus fuit persona
 valde honesta & magnæ spectatæque fi-
 dei ac vitæ, vel munita privilegio, ipsam
 eximente à condemnatione in expensis, *l.*
fin. C. de Fraud. & lit. expens. Quas & si-
 miles causas alias expendunt DD. *citt. &*
Berlich. cit. Conl. 78. à n. 25.

Dixi tamen suprâ, *Per se*; quia eti-
 am, qui justam litigandi causam habuit,
 si succumbat, victori in expensis litis con-
 demnandus est. Imprimis, cùm id statu-
 tò vel consuetudine, sive curiæ alicujus
 praxi est introductum: sicut de stylo Cu-
 riæ & Rotæ Romanæ perhibet *citt. de Lu-*
ca num. 10. quem Stylum non admodum
 commendabilem & reformatione dignû
 ipse vocat *Relat. Curia Rom. disc. 32 n.*
101. Deinde, si per contractum & sti-
 pulationem voluntariam atque extra ju-
 dicialium promissæ sint liti expensæ, *citt.*
Jafon n. 3. Berlich. n. 5. & Haunold. n. 177.
 qui propterea, contrahentes bene sibi pro-
 specturos, aiunt, si expensas liti in con-
 tractibus stipulentur, & providè curent;

ut id contractuum instrumentis per No-
 tarium inferatur, Demum, si actor vel re-
 us in jus legitime vocatus, justò impedi-
 mentò cessante, ac proinde contumaciter
 absit; talis enim in expensis ob suam con-
 tumaciam factis alteri parti condemnandus
 est: quantumvis justam litigandi cau-
 sam habeat & in causa vincat, *l. Properan-*
dum 13. §. 6. cit. V. Et siquidem citt. Ja-
son. n. 7. Speculat. §. 4. n. 1. & Berlich.
n. 20. Ex dictis

Dubium secundum nascitur, an vi-
 ctus justam litigandi causam habuisse in
 dubio præsumatur. 142. Et de actore qui-
 dem id DD. communis sententia negat;
 quòd, an litem alteri moveri expediat, vel
 non, ut *l. Qui in jus alterius 42. ff. V. Hac*
autem. ff. de R. J. monemur, diligenter
 non considerasse, neque rerum juriumque
 peritos consuluisse; sed ad litigandum fa-
 cillè se induci permisisse; ac proinde reum,
 licet non calumniosè, temerè tamen in jus
 vocasse videatur. Reum contrâ, etiamsi
 succubuerit, justam tamen litigandi cau-
 sam habuisse in dubio præsumi, exilti-
 mat Haunold. *citt. Tract. 5. n. 181.* quòd
 plerumque in jus vocetur inopinè, impa-
 ratúsque, non ita diligenter, ut actor,
 explorare valeat, an litem subire, vel ce-
 dere sibi expediat: jusque suum indefen-
 sum temerè relinquere non debeat, *l. Illud*
quoque 40. pr. in fine. ff. de Heredit. petit.
 Sed contra communem aliorum DD. re-
 um quoque, si ulla justæ causæ conjectura
 non appareat, talem causam habuisse præ-
 sumi, inficiantium; quòd tali casu ex
 ipsa adversæ partis victoria is, qui victus
 est, licet non dolò & calumniandi animò,
 sine sufficiente tamen causæ discussione
 atque consilio; atque idcirco temerè ju-
 dicialium subuisse videatur; ut locus in eo
 quoq; sit, *l. Eum, quem temere & S. Hac au-*
tem citt. Ita cum *citt. Jafone n. 10. &*
Panormit. num. 22. docent Covarruvias
 A a a a citt. cap.

cit. cap. 27. num. 3. pr. Menoch Lib. 2. presumpt. 87. n. 1. & duo Barboſæ Petr. in l. Eum, quem cit. n. 31. Auguſtin. in e. Finem cit. n. 9.

143. Dubium tertio est, an juſtâ cauſâ ad litigandum motus quis præſumatur ex præſtito calumniæ juramento. Ex iſto enim juſtam præſumendam; atque idcirco eum, qui de calumnia vitanda juravit, in expenſis non condemnandum, vult Gloſſa in *e. Finem cit. V. Expensas*; quòd juramentum illud præſumptionem calumniæ excludat, juxta dicta *Tit. 7. n. 26.* Verùm, quia condemnatio in expenſis non Calumniæ duntaxat, ſed Temeritatis quoque poena eſt, *l. Eum, quem temerè cit. & juramentum illud ſolam calumniæ, non etiam temeritatis præſumptionem elidit, is quoque, qui exactum calumniæ præſtitit juramentum, victori in expenſis condemnandus eſt, ſi alterius juſtæ cauſæ non appareat indicium & conjectura, ut cum *cit. Covarr. num. 1. §. Secunda, Menochio Lib. 5. præſumpt. 45. n. 4. & aliis reſolvit Barboſa in l. Eum, quem cit. à n. 17.**

144. Dubium quarto eſt, an ad reſeſſionem expenſarum victori condemnandus ſit, qui à ſententia in prima iſtantia contra ſe lata appellavit, & ſuccubuit etiam in ſecunda. Id enim cum Gloſſa *V. Expensas cit. & Panormit. n. 24. indilcrimatinam aſerit cit. Gaill. obſervat. 152. n. 4.* quòd iteratò victus malam cauſam foviffe & calumnioſè, vel ſaltem temerè litigaſſe & appellàſſe convincatur.

145. Verùm, quia à judicis inferioris pronũtiatione ad ſuperiorem provocandi juſtæ cauſæ non rarò dantur, appellantis in ſecunda iſtantia victi in expenſis condemnatio perpetua non eſt, earumque compensationi eò caſu locus erit, quò victum, ſicut ad litigandum, ſic etiam ad appellandum juſtâ cauſâ, v.g. propter cauſæ val-

de intricatæ arduitate, aut Juris ambigui expoſitionum varietatem, motum appareat: uti &, quò in ſecunda iſtantia non ex deductis in prima, ſed ex novis & antè non cognitis probationibus eſt victus, ut argumentò à contrario ductò delumitur ex *e. Sacro 48. de Sent. excom.* cuius §. *Verùm* appellans, ſi ſuccubuerit, in expenſis condemnandus dicitur, *Niſi forte ipſum probabili error excuſet*, Gloſſa in *e. cit. V. Probabilia error, cit.* Specular, §. 4. n. 2. & Haunold, n. 178. rectè monens, in appellante iteratò ſuccumbente, ut à reſeſſione expenſarum exculetur, majorem cauſam exigi, quàm in eo, qui ſuccubuit in iſtantia prima; quòd temeritatis præſumptio fortior eſt iterata, quàm una condemnatione oriatur.

Quodſi in ſecunda victus ſit appellatus, qui in prima iſtantia ſententiam pro ſe tulit, expenſas inter ſe compensari conſueviſſe, teſtis eſt *cit. Gaill. n. 5.* adeò; ut ſe non meminiffe aſerit, aliter obſervatum, propter authoritatem primæ ſententiæ, ex qua litem ab appellato non temerè ſuſceptam rationabiliter præſumitur: eaque præſumptio non eliditur, niſi, primam ſententiam manifeſtè injuſtam fuiſſe, appareat. Unde, an appellatus victus quoque in expenſis condemnandus ſit, arbitrio & prudentiæ judicis relinquendum, rectè monent Panormit. in *e. Finem cit. n. 25. & Baldus in l. Generaliter 12. §. 1. C. de Reb. ardit. n. 8.*

Dubium quinto eſt de victo, qui juſtam litigandi cauſam habuit quoad articulum unum, non etiam quoad alterum. Qui neque in omnibus expenſis condemnandus, neque ab omnibus abſolvendus: ſed ratio habenda eſt expenſarum, ſingulis articulis reſpondentium ita; ut expenſarum reſpondentium articulo, quoad quem juſtam litigandi cauſam habuit, compensatio: victi autem condemnatio fiat in

fiat in expensis respondentibus articulo, quoad quem ejusmodi causam non habuit, ac proinde temerè litigavit. Ita cum Boerio *Decis.* 74. & Ant. Fabro in *Cod. tit. 18. definit.* 27. Haunold. *cit. Trañ.* 5. num. 181. cum, etiam pro rata temporis expensarum compensationem & in iis condemnationem faciendam, resolvisset casu, quò victus litigandi causam justam, quam in principio litis habuit, in ejus progressu desit habere; ac proinde litem justè susceptam temerè est prosecutus.

148. Dubium sextò est, an advocatus in propria causa per se litigans & victor petere à victo valeat expensas, quas facturus erat, si alterius advocati operà fuisset usus; id enim asserit Henric. Bover. *Singular. V. Expensa, n. 9.* & suadet ratio; quòd, causam propriam agendò vel defendendò per se, impeditus fuerit à lucro, quod percepturus fuisset, agendò causas alienas; eademque ratio sit ipsius, quæ est artificis, in lite sibi mota victoris: à quo lucri ob litis sibi motæ prosecutionem omitti compensatio peti Jure potest; ne officium suum ipsi sit damnosum, contra Regulam 1. *Sed si quis* 17. ff. *Quemad. test. aper.*

149. Verùm, esto propter hanc rationem advocatus artificis instar lucrum cessans petere valeat titulò interesse, peti tamen ab eo nequeunt expensæ, quas, si causam suam per se non egisset, facturus fuisset in advocatum; quia revera in litem nihil expendit, sed peritiã industriãque suã usum est in commodum suum: sicut, qui ob vires corporis & sanitatem ad locum judicii venit sine equo, quò alius minùs valens fuisset usus, expensas petere, & dicere nequit, si viribus minùs valuissem, usus fuisset equò, *citt. Jalon num. 14. Gaill. Observat. 151. n. 16. Menoch Casu 154. à n. 4. Berlich. n. 51. & Haunold, n. 191.*

Dubium septimò est, an victi in expensis condemnationem à giudice peti sit necesse. Ratio dubitandi est; quòd judex officia suum pro privato interesse nemini nisi imploranti debeat impendere, *l. Dies 4. §. ff. de Damno infecto;* cum, ut *l. 40. ff. de Judiciis* Papinianus ait, *Non quidquid judicis permittitur potestati, id subiciatur Juri necessitati.* Verùm, licet ex hac ratione litigatorem temerarium in expensis non petitis condemnare judex non teneatur, & ut illas de sua substantia refarciat, à victore nequeat conveniri: in illis tamen etiam non petitis victum condemnare ex officio permittitur, *l. Sancimus 15. C. de Judiciis, & l. Ediles 25. §. 8. ff. de Edilit. Edicto.* Ratio est; quia ad officium judicis pertinet, reprimere litigantium temeritatem, etsi non fuerit requisitus: quòd cum per expensarum adjudicationem fiat, hæc non facile omittenda est; ut ejusmodi litigatorum improbitas refrenetur, *citt. Jalon n. 30. Panormit. num. 34. & Maranta de Ord. judic. p. 6. de Libelli oblatione n. 18.*

151. Quod si in expensis condemnatio fuerit petita, adeò necessaria est; ut judex eam omittens victori expensas refarcire de suo teneatur, *l. Properandum 13. §. 6. §. l. Sancimus cit.* licet petita non fuerint expressè, sed virtualiter duntaxat & implicite, v.g. libellò petendò; *Ut sibi jus & justitia administraretur omni meliori modo;* quòd talem clausulam apponens judicis officium non solum super principali, sed etiam super accessoriis implorasse intelligatur, *arg. l. fin. C. de Fruñ. & lit. expens. citt. Gaill. Observat. 151. n. 21. Berlich. num. 60. & Haunold. n. 192. in fine.*

152. Dubium octavò est, an, lite principali per sententiam terminatã, litis expensæ à victore peti valeant actione peculiari. Ratio dubitandi est; quòd, lite finita, officium ju-

ficiūm iudicis cesset; cūm, ex quo tempore sententiam definitivam tulit, iudex esse desinat, *l. iudex 55. ff. de Re iudic.* & victor, sententiæ acquiescens, in omissionem condemnationis in expensis consensisse videatur. Rationi huic non nihil, nec nimium tribuendum, & inter expensas statuendum est discrimen; quantumvis enim ex ratione illa, lite per sententiam definitivam terminatā, peti amplius nequeant expensæ debitæ officio iudicis mercenario: ut ferè sunt, quarum condemnatio fit propter litigatoris victi temeritatem & in istius poenam, juxta *l. Eum, quem temerè, §. l. i. cit.* peti tamen possunt expensæ, quæ debentur jure actionis: ut sunt, quæ debentur ex conventionione & stipulata promissione, aut etiam ex delicto. Ratio discriminis est; quia ex rescripto Imperiali post absolutum dimissumque iudicium nefas est, litem alteram consergere ex litis primæ materia, *l. Terminato 3. C. de Fruct. §. lit. expens.* Quæ ratio in expensis ex conventionione & delicto debitis cessat; cūm, si hæc actione peculiari petantur, lis nova non ex lite veteri, sed ex conventionione, vel delicto consergat, *Jalon in §. 6. cit. n. 28. Faber in Cod. Lib. 7. tit. 18. definit. 3. n. 5. §. definit. 4. n. 3. Bruneman. in l. Terminato cit. num. 1. §. 6. & Berlich, cit. concl. 78. n. 57. qui tamen num. 63. subiicit, licet prioris generis sive officio iudicis mercenario debitæ expensæ peti nequeant post iudicium absolutum jamque dimissum, earum tamen petitioni locum adhuc esse statim post latam sententiam & in ipso tribunali, antequam partes discedant. *Quin cit. Jalon n. 32. Panormit. n. 25. Speculat. §. 6. num. 4. Gaill. n. 12. & Bruneman. n. 3. hujusmodi expensarum antè non petitarum petitioni locum adhuc esse volunt toto die, quò iudex sententiam definitivam tulit; quòd per totum illum diem ejus, quam**

tulit, sententiæ defectus valeat supplere. Hoc tamen *cit. Berlich, num. 62. negat; cūm propter l. Iudex cit. §. l. Si depositi 4. C. Depositi* textus: tum verò; quòd, ubi sententia lata iudiciumque dimissum est, officium iudicis mercenarium cesset, & partium litigantium alterutri ex sententia acquisitum sit jus, quòd ipsi sine suo facto auferri nequit, *l. Id, quòd nostrum 14. ff. de R. J.*

Dubium nonò est, an, condemnatus in expensis, litem ex sententia victori teneatur ad restitutionem damnorum, deteriorationum & interesse. Quòd cum *cit. Jalone n. 1. & Boerio Decis. 52. n. 6. negant cit. Gaill. n. 14. Zanger de Except. p. 3. cap. 17. n. 43. cit. Berlich. n. 100. & alii; ducti l. Propterandum 13. §. 6. cit. quā Imp. victum in expensarum causa victori esse condemnandum ait, *Quantum pro solitis expensis litem iuraverit.* At, licet hoc verum sit, si condemnatio fiat in expensis victoriæ, & in his facta condemnatio damna & interesse non comprehendat: nisi sententia se referat ad instrumentum, in quo victus promisit solutionem cum omnibus damnis & interesse. Aliud tamen dicendum est de condemnatione in expensis, factis ratione contumaciæ vel retardati processus; cūm ex tali sententia victus non solas expensas litis, sed etiam damna, deteriorationes & interesse restituere teneatur, ex mente *cit. Jalon. num. 13. Boerii n. 6. Gaill. n. 14. Berlich. n. 97. 98. & aliorum, id defumentium ex l. Sancimus cit. l. Non ignoret 4. C. de Fruct. §. lit. expens. §. 1. v. Hæc autem omnia, Instit. de Penis temere litig. Rectè tamen DD. *cit.* cum Ant. Thefauro *Decis. 67. n. 4.* monent, ad contumaciæ & retardati processus expensarum refectionem condemnatum ad interesse & damna solùm intrinsecā: non etiam ad extrinsecā reficienda teneri; *atque id.***

que idcirco victum teneri negant ad reparanda damna, quæ victor, dum ad locum iudicii iter faceret, à latronibus est passus.

156. Dubium decimò est, an, si expensarum adjudicarum quantitate iustò majori victus, aut minori victor se gravatum querantur, iudex taxationem revocare & errorem corrigere valeat. Quæ in re interest, an expensæ per sententiam interlocutoriam vel definitivam taxatæ & adjudicatæ sint; cum enim juxta dicta n. 18. interlocutoriam iudex revocare valeat usque ad executionem, & *Quod iussit* 14. ff. de Re iudic. etiam expensarum eâ adjudicarum taxationem revocare & corrigere valebit: etsi revocare & corrigere nequeat taxatas & adjudicatas per sententiam definitivam, arg. l. Terminato 3. C.

de Fruct. & lit. expens. cum enim iudex, ubi sententia definitiva lata, & partes dimissæ sunt, functus sit officio suo. l. Iudex 55. ff. de Re iudic. sicut revocare & corrigere sententiam definitivam nequit quoad causam principalem in iudicium deductam, sic idem non poterit quoad expensas accessorias; cum de his idem Juris sit, quod est de causa principali, arg. l. Si depositi 4. C. Depositi, cit. Berlich. n. 92. & Carpov. definit. 18. n. 4. Quare tali casu parti, quæ expensarum taxatione se gravatam arbitratur, ad appellationis præsidium erit recurrendum, l. fin. C. Quando provoc. non est necess. Bartol. in l. Ab executore 4. C. de Appellat. n. 17. cit. Speculat. §. 6. n. 3. & Berlich. num. 94.

TITVLVS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus & Relationibus.

Nihil in iudicio frequentius est, quam ut colligantium altera pars, se per iudicis sententiam injustè gravatam, conquærat; & propterea, ne ista in Rem Judicatam transeat, & mandetur executioni, causam per Appellationis aut Relationis viam transferat ad superiorem: nec rarò, cum gravamen à iudice sibi inferendum timet, eum tanquam suspectum recusandò, removeat à cognitione. De Appellatione ab Electione aliavè provisione Beneficiali actum iam est *Lib. 1. tit. 6. à n. 278.* Quæ proinde inactâ hòc loco illius generales duntaxat Regulas exponemus.

ARTICVLVS I.

De Natura & Speciebus Appellationis.

SUMMARIUM.

1. Appellationis varia significatio.
2. Et propriè sumpta definitio.
3. Eâ nunquam ad inferiores.
4. Etiam vi statuti, provocatur.
5. Nisi in secunda instantia superior constitutatur.

A a a a ?

6. Ap.